

המדביק **לזמן קצר**

אם מדביק באופן שאינו מתקיים רק לכמה שעות אין לחוש. [דהוי תפירה לזמן בלבד ויש טוברים שאין בה איסור כלל, ואף לאוסרים אינו אלא מדרבנן. עי בשו"ע (סי שם סז ע), ברמ"א (סי שיע זג) ובארחות שבת (פי"א הנה מג) בשם הגר"שיא זצ"ל. ודעת הגר"שו"א זצ"ל (ששי"כ פט"ו הנה רט) להקל בזה. וכן פסקו ההר צבי (או"ח טל הרים מלאכת בונה) והצ"ח (ט"ו סי כה אות ז וח"כ סי מז) להקל בכגון דא. אלא ששמענו מרופאים שקשה למצוא הדבקה ארעית שתועיל לה].

קְבוּעַת ע"י עכו"ם

קְבוּעַת הַשֵּׁט הַלְמוּמָה בַּדָּרֶךְ כִּלְל כְּרוּכָה בַּמְּלָאכֹת הַאֲסוּרוֹת מֵהַי"ת וְע"כ אֵין לַעֲשׂוֹת כֵּן ע"י יִשְׂרָאֵל, אֲבָל ע"י עכו"ם יש להקל. [נהנ דעת השבט הלוי (שם) שהחזרת שן אסורה משום שיש בונה בגוף האדם ואין בה משום סכנת אבר, וע"כ נקט שיש לאסור להחזירה אף ע"י נכרי. אולם מבואר לעיל שיש פוסקים דלא פשיטא להו שאין בזה משום סכנת אבר. וא"כ י"ל בדשעת הדחק שא"י להחזיק השן במקומה וא"א להמתין למוצ"ש כנ"ל יש לסמוך על אמירה לעכו"ם. וכן דעת הגר"שיא זצ"ל (אשרי האישי ח"יב פל"ו אות מא, פמ"ג אות ד, הגה ד, נשמ"א ח"יד סי שם ס"יק ב) לענן תפירה בגוף האדם שע"יי נכרי יש להתיר. ועוד י"ל דלא גרע מהמבואר בשו"ע (סי שז טז) שהתירו אמירה לכברי אף לעשות מלאכה דאו ע"מ למנוע הפ"ים. וכן שמענו מא מחשובי הפוסקים שלט"א להתיר בני"ד. ופרט במקום שיש משום כה"ב (כגון בשניים קדמיות) דיש להקל, כמבואר בשו"מ (מדו רב ח"יב סי פז) וכנ"ל. וכן פסק הכה"ח (סי תריג אות נח). והארכנו בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון רפ"ג].

עקרת שני מדולדלת

עקרת שני מדולדלת ותלושה רובה אם יש צער מותר לתלושה באופן שלא יהיה פסיק רישא בחוצאת הדם. [עי שו"ע (סי שכה סע לא) שהתירו במקום צער להוציא צפורן מדולדלת. וה"ה כאן, וכן הוא בשבט הלוי (ח"ה סי לט אות ד)].

חוליה שאין בו סכנה

מי בכלל חוליה שאב"ם

מי שיש לו מיוחד וכדו הגורם לו כאב רב ועל ידי כן חלה כל גופו או שפנל למשכב אלא שאין בו סכנה, בכלל חולה הוא. [שו"ע (סי שכה סע א) ומ"ב (ס"ק א)], אולם אם יש לו חק מיוחד בעלמא והוא מתחזק והולך כבריא אינו נחשב בכלל חולה כלל. [שו"ע (שם)].

עשיית מלאכה דאורייתא עבורו

אסור לחלל השבת במלאכות האסורות מה"ת עבור חולה שאין בו סכנה. [שו"ע ומ"ב (שם)].
אמירה לעכו"ם לעשות עבורו מלאכה דאורייתא

מותר לצוות לעכו"ם לעשות אפי מלאכה האסורה מה"ת עבור חשאב"ס. [שו"ע (שם סע יז)].

מלאכה דרבנן ע"י ישראל

י"א שמותר לישראל לעשות מלאכות דרבנן עבור חולה שאב"ס אף ללא שינוי. [רש"ביא (ח"ג סי יער ב). והר"מ רמב"ם (פ"ב ה"י) לפי הבנת הרמ"מ ע"י מש"ע ע"ז בבי"י (סי שכת)]. וי"א שמלאכות דרבנן לא הותרו אלא ע"י עכו"ם, ואם א"א ע"י מלאכה מותר לעשותם אפי ע"י ישראל בשינוי. [ר"ן (שבת סא. ברי"ף ד"ה רס"ין, ועי"ש לט. ד"ה ומחא). וכ"כ במ"ב (ג' אליבא דדעה וז). ור"א שמלאכה דרבנן בשינוי מותרת לצורך חשאב"ס על ידי ישראל אף לכתחלה. [רמב"ן (תהו"א שער המיוחד, ושבת קמז: ד"ה אה)]. ולמעשה העיקר שלצורך חולה שאב"ס מותר לעשות אפי מלאכה דאו וע"י עכו"ם, וע"י ישראל מלאכה דרבנן ע"יי שינוי.] שו"ע (סי שכה סע יז). ואם א"א ע"י שינוי ולא ע"י עכו"ם, נחשבים על המקילן ומתירנן לעשות מלאכה דרבנן אף כדרכו. [ח"י"א (כלל סט אות יב) הביאו המ"ב (ס"ק קב)].

לחזר אחר עכו"ם

במקום שהתירו לעשות מלאכה ע"י ישראל כגון ע"יי שינוי וכדו, לא צריך לחזר לעשותה ע"י גוי. [נשמת אדם (כלל סט אות א). וכן באבני"ז (או"ח סי ק"ח אות ה) כתב מסבאר דודאי הדבר בגדר הותרה ולא בגדר דחוייה. וכבר נקט כן בהלכות קטנות (ח"יב ססי קנד) שלא יבואו לומר דלא הותר רק השבת כלל לצורך חולה. וכן פסק במ"ב (סי שכה ס"ק ט' וס"ק נד) אליבא דהסוברים דמלאכה דרבנן הותרה לגמרי לצורך חשאב"ס, ואף לסוברים דבעינן שינוי, דאפי יכול לעשות ע"י א"י מותר, ע"כ].

מלאכה דאורייתא בשינוי

נחלקו הפוסקים במקום שמותר לעשות מלאכה דרבנן ע"יי ישראל (עיין לעיל), האם התירו אף מלאכה דאו בשינוי, יש אוסרים [מ"ב (סי שכה ס"ק נד ונז), ושעה"צ סי תצז ס"ק ט]. ומ"מ מצדד ה"ש (סי שב ד"יה דלא) לחתיר מלאכה שא"צ לגופא עבור תינוק שהוא בכלל חשאב"ס עכ"פ בצירוף עוד צדדים], וב"מ מקילים. [גרי"ן (אות ט), אגלי טו (טורחן ס"ק יח) ותהל"ד (סי שכה אות כב). ולדעת התהל"ד מלאכה דאו כלא"י קולא אמריה לנכרי (ע' י"יש אות טז וסי שז אות א)]. ולמעשה במקום שא"א ע"יי נכרי יש להקל. [הגר"שו"א זצ"ל (ששי"כ פל"ג הנה יח). וכן פסקו השבט הלוי (ח"ח סי צג) והאור לציון (ח"יב פל"ו הגה ד)].

מלאכה שאינה צריכה לגופה

במקום שמותר לעשות מלאכה דרבנן על ידי ישראל כנ"ל הותרה אף מלאכה שאינה צריכה לגופה על ידי שינוי (במקום שאין נכרי או קטן). [אע"פ דמלאכה שא"צ לגופא הוי מלאכה דרבנן חמורה (ולהרמב"ם אסורה מה"ת), וע"כ לא התירו לעשותה עבור חולה שאב"ס כמבואר בסימן רע"ח, מ"מ עי ברמב"ן (תה"א שער המיוחד עם נא) דמשאצ"ל ע"י"ש שינויי התירו לצורך חולה שאב"ס. וכן משמע קצת מסימנת הפוסקים שלא כתבו להדיא לאסור בזה. ועוד דבלא"ה מצינו גדולדי הפוסקים שהתירו מלאכה דאו בשינוי לצורך חולה שאב"ס, ולדידהו כ"יש דבכה"ש שרי. וכן הביא בדעת תורה (סי רעח ד"ה שיש) בשם השלחן ע"ש"י התיר כמ"ש. ודחי"מ בישועות יעקב (סי שכה ס"יק ב) שנקט דאפי ללא שינוי שרי משאצ"ל (ש"י"ש א"ש שביאר הא דבסימן רע"ח). ובששי"כ (פל"ג הגה כה) אסר, והוכיח כן מהא דלא מצינו שהתירו כיבוי הנר לצורך חשאב"ס בשינוי, ע"כ. אולם ברמב"ן הנ"ל מבואר להדיא דע"יי שינוי התירו כיבוי הנר לצורך חשאב"ס. וכן דעת התורת שבת (סי שכה ס"יק כב). ועי בהב"ח (סי שב ד"ה דלא) שצדד להתיר אפי מלאכה שא"צ לגופא לצורך קטן עכ"פ בצירוף. עוד צדדים. עי בארחות שבת (פ"א הנה קמא) ובנשמת אברהם (ח"יד סוף עמ לז)].

גרמא

אע"פ שאסור לעשות מלאכה ע"יי גרמא בשבת (ויש אופנים שגם ביו"ט אסור) מ"מ במקום חולי אפי אין בו סכנה מותר. [עי רמ"א (סי שלד סי כב) ו מנח"ש (ח"יב ססי כז)]. ונפ"מ בזה לענן שימוש בשעת הדחק גדול (ואין עכו"ם או קטן) בשעת שבת מכני המחובר לחשמל מער"ש ופועל בשבת אלא שיש צורך לכוונו לצורך הדלקת מכשיר לצורך חולה שאב"ס.] עי בשמעתא

עמיקתא גליון רנ"ד שהוכחנו שהדלקה או כביוי ע"יי שעון שבת דחשיב גרמא. וכ"כ בארחות שבת (פ"י"ט אות ז). וכן מבואר בחו"מ (סי לח ס"ק ב). וכן דעת המנח"ש (ח"א סי יג וח"יב סי כז אות ב) דשינוי בשעון שבת מעיקר הדין חשיב מלאכה גורמא, ואין בו משום איסור מוקצה. ועי בשולחן שלמה (סי רעז הגה על ס"ק ג) דדעת הגר"שו"א זצ"ל דכן אין בשינוי שבת המצויים כיום שיש בהם כפתורים קטנים שע"יי לחיצתם לבגנים משום שיש לחשמל לדלוק עד שהשעון עובר את הכפתורים הלחוצים. וכ"כ בארחות שבת (פכ"ט הגה ח)]. ומ"מ יעשה כן בשינוי כגון ע"יי מקל וכדו. [כי דעת הגר"שיא זצ"ל (שבות יצחק עניני גרמא פט"ז) דכל שינוי בהם חשיבי מעשה בידים כיון שהוא מכשיר המתוכנן לפועל כך, וע"כ יש בו משום איסור תורה, ומשום איסור מוקצה].

אפשר ללא מלאכה

במקום שאפשר ללא מלאכה כלל, לא הותרה עשיית מלאכה כלל. [ישוע"י (סי שכה ס"יק ב). וכן הוא במנחת יצחק (ח"א סי עח אות ב) וזה פשוט].

חוליה קצת

אמירה לעכו"ם

לצורך חולי קצת אין היתר לעשות מלאכה דרבנן ע"יי ישראל, אבל אמירה לעכו"ם מותרת לעשיית מלאכה דרבנן. [שו"ע (סי שז סע ה) ומ"ב (סי שכה ס"ק נב וס"ק פג)].

מי בכלל חולה קצת

חולה קצת הוא כגון שמחמת מצב בריאותו העכושווי עלול להיות חולה גמור. [כן מבואר ב שבות יעקב (ח"ג סי לז) הובא ב ביאור הלכה (סי תקנט ד"ה ואינו משלים)].

הכל חולים אצל צינה

הפעלת היומם

מותר לבקש מעכו"ם שידליק אש או מלאכה דאו אחרת כדי להפעיל הסקה מרכזית וכדו, לצורך קטנים (אפי אין הקור גדול), ומותרים הגדולים להתחמם בו. [עי שו"ע (סי רעו סע ה)]. ואם הקור גדול, מותר לבקש מעכו"ם שיעשה כן אף בשביל הגדולים, שהכל חולים אצל צינה. [שו"ע (שם)]. ואם אין עכו"ם אף ע"יי ישראל בשינוי מותר כנ"ל. (ופעמים שהקור גדול מאוד כגון מחמת ירידת שלג ומחמתו יש משום חשש פקו"נ ובאופן זה מותר להדליק החימום אף ע"יי ישראל בלא שינוי (אם א"א בלא שינוי), והכל לפי הענין. ועי בשמעתא עמיקתא גליונות שע"ח – שע"ט לענן עשיית מלאכה במקום סכ"נ בשבת).

הכל חולים אצל חום – הפעלת מזגן

אין היתר להדליק מזגן וכדו ע"יי עכו"ם במקום שהחום גדול [מנח"י (ח"ג סי כג) בשם נור ישראל (בלקוטי רמ"א סי מ"ו ס"ק כ"ב) וכן דעת הגר"ניק זצ"ל (חוט שני חוה"מ עם רבג)], ומ"מ במקום צער גדול יש מקילין. [עי במנח"י (שם) דס"ל להתיר בכה"ג משום דהוי שבות דשבת במקום צער דשרי. אלא שלפח החו"מ ודעימיה דס"ל שבהדלקת חשמל איכא איסור תורה אף במקום שאין הדלקת נורה אין להקל].

ביו"ט

במקום שהחום גדול מותר להדליק מזגן ביו"ט ע"יי נכרי. [מנח"י (שם). וביו"ט יש מקום להקל אף לדעת החו"מ כי לפי תוס אמרינן מתוך אף במלאכת בונה. והארכנו בזה בס"ד בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ח].

מעוברות ויולדות

מעוברות

מעוברות (שהריון תקין) שיש להם מיחוש קצת דינם כחולות קצת. [רע"א (סי תקנט סע וט), בה"ל (שם ד"יה ואינו) וכה"ח (שם) ע"יפ השב"י י (ח"ג סי לז)]. ור"א שנשים שלנו רוב רובם בכלל בעלי מיוחדו קצת, וע"כ אם חלשה וכדומה אפי הולכת כבריא היא בכלל קצת חולה. [הגר"שו"א זצ"ל (הליכ"ש יוה"כ ריש פ"ו וביה"מ פט"ז הגה ג - ד). וכן מבואר ב דמשק אליעזר (עמ רמח) בשם תשובה מאהבה (ח"ב סי תקג). ועי בשמעתא עמיקתא גליונות ק"י ורבי"ז- לענן צום ת"ב שנדחה ומסתבר שה"ה לענן שבת].

יולדות

דיני לידה ויולדת בשבת התבארו בס"ד בשמעתא עמיקתא גליונות שע"ח – שע"ט. ולענן יוה"כ התבאר בגליון ת"ג.

קטנים

דינם כחולים שאב"ם

סתם קטן דינו כחולה שאין בו סכנה] רמ"א (סי שכה סעי ז וסי רעז סעי א). ובשעה"צ (שם אות לד) מבואר דכל הצרכים שלו מותר לעשות בשבילו דינו כשאר חשאב"ס הדותר כל צרכיו (למר כדאית ולמד כדאית ליה וכמבואר לעיל). וכן נקטו החו"מ (סי נט ס"יק ד) והמנח"י י (ח"א סי עח). ודלא כהתהל"ד (סי שכה ס"יק כד, סי שח ס"יק מז, סי שט ס"יק ב וסי שכו ס"יק א) שנקט דדוקא צרכי אכילה הותרו לצורך תינוק], ועל כן מותר לעשות עבורו מלאכות דאו ע"יי גוי ומלאכות דרבנן בשינוי אף על ידי ישראל (עיין עוד בזה לעיל). ומ"מ אין היתר בזה, אלא בדברים הצריכים לו הרבה. [מ"ב (סי רעז ס"ק ו)].

עד מתי הוא בכלל קטן

נחלקו הפוסקים עד מתי נקרא קטן לענן זה. יש אומרים שהוא עד גיל שתיים – שלש. [הגר"שו"א זצ"ל (נשמ"א שם אות נד)]. יש אומרים שהוא עד גיל שש. [צ"ח (ח"ח סי טו פ"י"א)]. ויש אומרים שהוא עד גיל תשע. [דעת המנח"י (ח"א סי עח). וכמו שמצינו לענן תינוק בעינן צום יוה"כ. וכן פסק הששי"כ (פל"ו אות ב) שהוא עד גיל ט - י]. ולמעשה הכל לפי הענין, שהרי יש דברים כחוצים מאוד אף כשאינם קטנים כל כך. [וכ"כ בארחות שבת (ח"ב פ"ב אות קד). ועי בערו"ש (ח"כ ט)].

רחיצה בשבת

לאדם בריא

מותר לרחוץ פניו, ידיו ורגליו, או שאר אברי הגוף, בשבת, במים שהוחמו מערב שבת. אבל לא ירחץ כל גופו, ואף לא רוב גופו, אפילו רוחץ אבר אבר. [שו"ע ורמ"א (רסי שכו) ומ"ב (שם)].

חולה או מצטער

מצטער וכ"ש חולה אף על פי שאינו חולה כל הגוף מותר לו לרחוץ במים שהוחמו מער"ש. [בה"ל (שם) בשם חי רע"א].

מים מרוד שמש או דוד הפועל ע"י שעון שבת

מים הבאים מדוד שמש שמתחממים בלא פעולה או מדוד הפועל ע"יי שעון שבת, נחשבים כחמין שהוחמו מבעוד יום. [הגר"שו"א זצ"ל (ששי"כ פ"י"ד הגה יב) ע"יפ הרע"א (סי שכו על המ"א ס"ק ד) הסובר שמים שהתחממו ממילא בשבת נחשבים כמים שהוחמו מבעו"י. ועי בשבט הלוי (ח"ד סי לא) שנקט דהמורה כהרע"א יו לו עמנו עולם לסמוך עליו. אולם האור לציון (ח"יב פל"ה אות א וח"ג פכ"א אות א) נקט שאם המים התחממו בשבת אסור, אלא שאם הוחמו מער"ש ורק נשמר החום בשבת חשיב הוחמו מער"ש]]. וכ"ז באופן שאין איסור מלאכה בחימום המים, וע"כ יש להיזהר שלא לפתוח ברז מים המחובר לדוד חשמלי או לדוד שמש וכיו"ב, אם פתיחתו תגרום שמים קרים יכנסו בהם, ומ"מ כשיש משום חולי יש מקום להתיר לפתוח הברז של מים הבאים מדוד שמש על יד שינוי. [עי בארחות שבת (ח"א פ"א הגה רב)].

רחיצת תינוק בשבת

תינוק שרוחצים אותו מדי יום ביומו, מותר לרחוץ כל גופו בשבת, והוא שירחצוהו במים שהוחמו מער"ש. [מ"ב (סי תקיא ס"ק יח) וששי"כ (פ"י"ד הגה ח)]. אלא שאם התינוק אין מורגל כ"כ אף בימי החורף ברחיצת כל הגוף, יש להחמיר שלא לרוחצו אא"כ יש צורך דבבר. [מ"ב (שם)]. ויזהר מסחיטת השערות. [מ"ב (סי שכו ס"יק כד). ודעת הגר"שו"א זצ"ל (ששי"כ פ"י"ד הגה ט) שמסתבר שהשערת שבתך המים אין בהן משום איסור סחיטה אם מרפה לבסוף את ידיו והמים נכנסים שוב לשערות].

רחיצת הגוף להורדת חום

מותר לעשות אמבטיה להורדת חום אף בשבת. [ארחות שבת (פ"כ אות קע)].

הנקה

הנקת תינוק בשבת

מותר למינקת להניק התינוק בשבת בצורה רגילה, אפילו אין הקטן מסוכן אצל החלב. [עי ששי"כ (פל"ו הגה זז). ועי"ש הטעם שלא חיי משום מפרך ושאר מלאכות השייכות בזה. ועי עוד באור שמח (שבת פ"ח ה"ט), שבשיתת השבת (דש ס"יק צט), בחלקת יואב (סי ט), בהר צבי (או"ח סי רא) ובספר הערות (כתובות ס. ד"ה ועוד)]. אך אסור למינקת להוציא חלב מגופה, אלא במקרים המפורטים בסמוך.

לקלח חלב לתוך פיו של התינוק

אם התינוק אינו רוצה להתחיל לינוק, מותר למניקתו לקלח קצת חלב לתוך פיו, כדי שיאחזו בשד וינק. אבל אסור לה לקלח לתוך כלי. [עי בשו"ע (סי שכה סע לה), במ"ב (ס"יק ק"ב), בשעה"צ (אות פא) ובקצות השלחן (סי קלח בדה"ש ס"ק ל)].

מלאכה לצורך חלב התינוק

תינוק עד שנתיים – שלוש מסוכן הוא אצל החלב (ביבמות ק"ד). תוס (שבת קכא. ד"ה ש"מ) וחזו"א (סי נט סס"ק א), ועל כן מחללין את השבת אפילו במלאכה דאורייתא לצורך חלב הנצרך לו. [חזו"א (שם)]. ועי להלן.

כדוריי שינה

מי שמצטער הרבה מחוסר שינה, מותר לו לקחת כדורי שינה. (נשי"כ פל"ג אות טו והגה עד). ועי בשלחן שלמה (עניני רפואה ח"ב עמ קפא) ויבחוטי שני (ח"ד עמ קנב).

להפנת השינה

מותר לקחת כדור שיש בו קפאין וכדו ע"מ להפיג השינה. [הגרנייק זצ"ל (חוט שני ח"ד עמ קנב אות ג) כיון שאינו מרפא אלא משפיע שיהיה לו מרץ, ולכן לא היה ג"כ בכלל חיוזוק מוגו ומותר, וגם לא דמי למה שאסרו שפשוף שעושים לילגני כח, דהתם הוא מבטל באמת את עייפותו עד שיחזור להתעייף שוב. ובדרך זה כתב החל שבת בשבת (פ"ל אות לח)].

כדורים להרזייה

מותר ליטול בשבת כדורים להרזייה או לדיכוי התאבון, והטעם משום שאין זה בגדר טיפול בחולי. [ארחות שבת (פ"כ אות קנח). וכן צידד הגרנייק זצ"ל (שם עמ קנב אות א)].

כדורים הורמונליים

עני מש"כ בענין זה במילי דטהרה שיעור השישי.

ריטואלין

מותר לקחת כדורי ריטואלין למי שיש לו צורך בו. [דדמי להפנת שכרות דשרי כמבואר במ"ב (ס"ק קכז) משום שהמפסק שכרותו ממנו אין זה רפואה. ובדרך כללי יש בה משום צורך מצוה לריכוז תפילה וכדו ומבואר לעיל שיש פוסקים שהתירו גזרה זו במקום מצוה. וכמ"כ אם המלצת הרופא הוא לקחתם כל יום (ומענו שכן דעה הרווחת של הרופאים שעדיף לקחתם כל השבוע ע"מ לשמור על איזון. ויש סבורים שמחמת שלכדור זה יש תופעות לואי, עדיף בשישי שבת להפסיק) י"ל דשרי לפי המבואר לעיל דלהרבה פוסקים תרופה שיש צורך לקחתה במשך זמן ממושך מותר לקחתה בשבת. ועי בארחות שבת (ח"ב פ"כ הגה דר)].

קלי צוב

י"א שמותר לקחת כדורי קלי צוב בשבת ע"מ להקל על צום החל ביום ראשון. [עני בצ"יא (ח"ה) סי לו אות א] משום שכל שאין מרפא שום מחלה ואינו מחזק המזג ומטרתו רק לשמור שלא יחלש וכדו מותר. וכל פסק בעל שו"ת מצוה אלוהו (קובץ קול התורה חוברת סא עמ נט) ועיי"ש טעמו. **אלא** שיש מצריכים לערב אותם במאכל ומשקה המוכן מערב שבת. וי"א שאע"פ שלעשות כן עדיף, מ"מ אם לא עשה בדיעבד רשאי לקחתה. [בעל השבט הלוי (מבית לוי ח"ג עמ נב אות יד). ועי בשולחן שלמה (שם הגה על ס"ק א). ועי בשמעתא עמיקתא גליון ר"ה].

שתיית סממנים להנעים הקול

מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול כי לאו לרפואה הוא ועל כן לא שייך לגזור בזה משום שחיקת סממנים. [שו"ע (סי שכח סע לח) ומ"ב (ס"ק קכב)]. וע"כ מותר להשתמש בתרכיזים למיניהם לשפר הקול או למנוע צרידות קול הנגרמת מהליחות שגורת. [שניט הלוי (ח"ח סי ג), והדנין א"א עם א"א עשויים ממשאל בריאים. [שו"ע (שם)]. וליאר המ"ב (ס"ק קכ) ע"פ המ"א שכ"ז אם לא בא לחזק מוגו, אבל אם מחזק מוגו אסור אע"פ שאינו חולה. ועי בערוה"ש (אות מח) שלדעתו גם השו"ע מודה לדברי המ"א בזה].

טיפולים

עשיית פעולה לצורך רפואה (פיזיותרפיה וכדו)

ראוי לקחת תרופות אסור חז"ל, אלא אם פעולות שיש בהם משום שיש שמה יבוא לידי שחיקת סממנים אסורות משום גזרה זו. [עני בשבת (קמז). דאמרו "איין מתמגלין בשבת". וכן פסק הרמב"ם (פכ"א הכ"ח), וביאר דהיינו שדורסין על גופו בכח עד שייגע ויזיע, או שיהלך עד שייגע ויזיע. וכן פסק השו"ע (סע מב). ודוקא אם שייך להגיע לתוצאת פעולה זו גם ע"י סממנים. אבל פעולה שאין לה שייכות לשחיקת סממנים כלל לא גזרו בה חז"ל. [שו"ע (סע מג), ט"ז (ס"ק כח) ומ"ב (ס"ק קל)].

התעמלות ותרגילי כושר

אין להתעמל בשבת ואף לעסוק במכשירי כושר, וגם אין לעשות תרגילים בכלי קפיצי לשם חיזוק שרירי לגוף, אבל מותר לעשות תרגילים פשוטים ביד, ואף בכלים פשוטים המיוחזרים ליד, גם אם הוא עושה כן כדי לטלק כאבים או למעטם. [עני במ"ב (סי שכז ס"ק ז), (בה"ל סי שכח כל סעי עב ד"ה כדו), וביעה"צ (שם אות צז) שנקט ששפשוף שעושים לילגני כח כדי להשיב כחן ולבטל מהם עייפותן מסתפק בשי"ג אם דבר זה דומה לרפואה ואסור או לא, אך לפי מה שכתב המ"א בסקמ"ג דאפילו בריא מגורא אם עושה שום רפואה כדי לחזק מוגו אסור גם בזה אין להקל, ע"כ. ומבואר דדוקא בשעושה בכח אסור. כן נקטו שש"כ (פל"ד אות כב) ובצ"א (חיו סי דו ח"ב סי מה). ועי בחוט שני (ח"ד עמ קנא ועמ רכא אות א). ובאר לציון (ח"ב פל"ו) אות יב כי בת שאם אינו מתכוין להזיע אלא לשמור לכושר גופו, אף שמתעמל ע"י כלים כגון קפיצים ומשקלות מותר].

הליכה בשבתוה וליכה בעמל

מותר לעשות הליכה בשבת אפילו אם כוונתו להתעמל ולהתחמם משום רפואה כיון שלא ניכר שעושה כן לרפואה, אבל אסור לרוץ כדי שיתחמם לרפואה כיון שהדבר ניכר. [מ"ב (סי שא ס"ק ז ושעה"צ אות ט)]. ויש מי שהחמיר אפילו בטלול אם כוונתו להתעמל לרפואה. [מ"ב (שם) בשם א"ר, וכתב עליו שאף דראיתו מהתוספתא אינה מוכרחת להמעין, אמנם ברמב"ם (פכ"א הכ"ח) משמע קצת כוונה, ע"כ. ועי עוד במ"ב (שם ס"ק קלא)].

לצורך הולה שאב"ם

מותר לחולה שאב"ם או במקום שכנת אבר להתעמל, לעשות פיזיותרפיה וכדו אם זהו רפואתו, ואפילו אם יש צורך בשימוש במשקולות כדי לחזק את השרירים מותר. [הגרשו"א זצ"ל (נשמ"א סי שכח ס"ק ו) ושש"כ פל"ה הגה צה) ונשמת שבת (סי שכז סוף אות רט)].

חיטוי פצע

מותר לתת נוזל חיטוי על פצע של ילד כדי למנוע זיהום הפצע וכדי לרפאותו (ויש לשפוך החומר על גוף התינוק וימרח אותו מיד אפי ע"י צמר גפן שנחשל ונדחס מער"ש, אבל לא לשפוך החומר על צמר גפן כדי למרוחו על גוף התינוק). [נשי"כ (פל"ז אות ח)]. וכמו כן מותר לשטוף הפצע ולפזר עליו אבקה רפואית כגון דרמאטול, כדי לעצור הזדמס, וכן מותר לחבוש פצע על מנת למנוע זיהומו, וליתן עליו משחה בלי למרחה. [נשי"כ (שם אות ז)].

לחיצה על מכה שלא תהפכה

אדם שנפל וחושש שמא מקום המכה יתנפח, מותר ללחוץ בסכין וכיוצא בזה כדי למנוע ההתנפחות. [מ"ב (סי שכח ס"ק קמז)]. וכן מותר ליתן קרח במקום המכה לצורך זה. [הגרשו"א זצ"ל (נשמ"א סי מילואים פל"ה הגה פז) הגרנייק זצ"ל (שם עמ רכז ד"ה במקום). ועי בארחות שבת (פ"כ הגה רסח) שאסור להשתמש לצורך זה במריחת מרגרינה].

קידור מכה או פצע

במקרה של נקע או צביטה עם כאב חזק, או במקרה של דלקת כגון דלקת ורידים הגורמת לכאב חזק, מותר להניח שקיט עם קרח על מקום הכאב (ובאדם גדול הדין כן דוקא אם נחלש כל גופו מחמת שקיט) ויש לסגור השקית באמצעות גומי וכדו כדי ליימנע מקפיסת השקית. ובמקום שאין אפשרות להשתמש בקרח, יש עם למקום רטיה רטובה (קומפרס) עשויה מחומר סינטטי. ואם אין לו רטיה סינטטית, מותר לשים רטיה טבעית שהורטבה מבע"י. ואם אין לו מטלית רטובה, מותר להכניס רטיה יבשה בתוך משקים מוצקים (ואין לצבוע מים בשבת לשם כך). ואם גם אין לו משקים צבועים, יתן מטלית נקיה מעל לכלוך במקום המתאים בגוף החולה וירטיבנה שם. ורק אם א"א לעשות כן מותר להרטיב מטלית נקיה לגמרי במים נקיים, וזיהר שלא לסחוט המטלית (ואם היא רטובה מדי, והורטבה במים צבועים, מותר לסחטה בתוך כיוור או ע"י הרצפה, אבל לא לתוך כלי). [נשי"כ (פל"ג אות יט)].

גירוי בעור

חולה שאב"ם מותר לשים משחה לצורך רפואתו כשדוחק מתוך השפופרת ואינו ממרח כלל. או ע"י טפטוף באצבע בלי מרוח (וכמ"כ יכול לתת המשחה ללא למורחה ולהניח עליה תחבושות שהמשחה תמרח מאליה) [נשי"כ (פל"ד הגה סט)]. ואם אפשר יעשה שינוי הליכר שלא יבוא לידי מירוח. [עני בחזו"א (סי נב ס"ק טז). וכן נקט בשבט הלוי (ח"ה) סי לא אות ג וח"ד סי לג), ועיי"ש שכתב דעת הגרנ"א זצ"ל (שם עמ ר"ב וכן איסור בהנחת קילור עבה גם בלי מריחה משום גזירה דשחיקת סממנין או גזירת ממרח, התם מניח על המכה כבר דבר שנתמרח על הקילור משא"כ הכא. ואע"פ שבסי שי"ד סי"א הנחה בנקב גזירין אפי בהנחה בלא מירוח, היינו במקום שאין מתיירין גזירת שחיקת סממנין, אבל לצורך תינוק קטן שהוא בגדר חולה שאב"ם, וכמ"ש אם יש לו יסורים ע"י האדמת העור והבשר שפיטא דיש להתיר בלא מרוח. וכן דעת הגרנ"א זצ"ל (שם) עמ ר"ב ושעה"צ ס"ק שפז) וכתב דאם יכול לשנות צריך לשנות שלא יגיע למירוח]. ויש מתיירים עכ"פ במקום חולי שאב"ם, למרוח משחה ללא שינוי, באופן שהמשחה נבלעת בגוף לגמרי. [עני במ"א (סי שטז ס"ק כד) שנקט דהיכין שרופא שהדבר יבלע בקרקע אין בו משום ממרח. וכן פסק המ"ב (ס"ק מט). ועי בדעת תורה למהרש"ם (סי שכח סע כז) שהתיר במקום חולי שאב"ם למרוח משחה באופן זה. וכן נקטו המנח"י (ח"ז סי כ) והגרשו"א זצ"ל (שש"כ פל"ג הגה סד)].

לצורך תינוק או קטן

מותר לטוח תינוק או קטן בשמן, שהוא בכלל חולה שאב"ם ואפילו באותם מקומות בגופו שיש שם ביהמ"ק גזירי עור (שבגדול אסור לעשות כן מחמת איסור רפואה, עני במקום שכי"ז). והוא הדין שמותר לתת משחה (ללא מריחתה) ולשים עליה תחבושת או טיטול (והמשחה תמרח מאליה), דבכה"ג הוי מירוח כלאחר יד. [נשי"כ (פל"ג אות ד והגה ט), ועיי"ש שכתב עוד טעמים להתיר בזה. ועי בזה בשמעתא עמיקתא גליון קפ"ז]. ועי עוד לעיל.

יובש בידים

אסור לטוח בשמן או חומר אחר (אפילו אין בהם משום ממרח) על עור יבש וסדוק (כגון שפתיים, עור הידים וכדו). [כן יוצא מדברי המ"ב (סי שכז ס"ק ד)]. ומ"מ ניתן לשפוך שמן וכדו על הגוף במקום שאינו יבש על מנת שהשמן יזל למקום היבש. [קצות השלחן (סי קלו ס"ק כ) ע"פ השו"ע (סי שכח סע כב) ושש"כ (פל"ד אות ב)]. ועי באז דברו (ח"ד סי לד)]. (ואם הסור אינו סדוק אלא מרגיש גירוי בידיו או בשאר גופו שמצריכו לחיכוך בבשר, ואם יסוך שמן יעביר ממנו את הגירוי, מותר לטוח עליו שמן. [קצות השלחן (שם) ושש"כ (שם)].

נתינת משחה בעין

מותר לתת משחה לתוך העין על מנת לטפל בדלקת וכדומה. וזיהר שלא למורחה בידו, אלא יתננה על העין על ידי לחיצה בשפופרת, ולאחר מכן יעצום העיניים, ותמרח המשחה מאליה. [עני מש"כ בזה בהגה הקדומה ויה"ה בגידון זה, דהרי מריחה זו היא בשינוי].

מכשירי אדים המים

במכשירי אדים המים מתחממים ומתבשלים בו ועל ידי כך עולים אדים. ועל כן ניתן להשתמש בו על ידי הרתחת המים מבעוד יום והשארתם על גבי האש, ויפעיל המכשיר לפני כניסת השבת. [נשי"כ (פל"ז אות טז)]. ואם הוא מכיל מים לשעות מועטות בלבד וא"א להוסיף מים למכשיר מבלי להפסיק פעולתו, יחבר המכשיר מבעוד יום לשוון שבת אשר יפסיק את פעולת המכשיר מדי פעם, ויוסיף מים מודו השבת שעל גבי האש בשעת הפסק הזרם, לפני שעותן השבת ישוב להפעיל את המכשיר. [נשי"כ (שם)]. ואם לא הכין כל זאת בטרם מונע, מותר לבקש מגוי שיתן בו מים בשבת, אם הוא לצורך חולה שאין בו סכנה, או קטן שדינו כחולה שאב"ם. ואם יש חשש פקו"ר רשאי להפעילו אף על ידי עצמו, ואם אפשר יעשה כן בשינוי. [נשי"כ (שם)].

מכשירי אדים קרים

במכשירי אדים קרים אין המים מתחממים, אלא המכשיר מתיז את המים לעבר רשת ועל ידי כך המים נחלקים לטיפות זעירות מאוד בצורת אדים. ניתן להשתמש בו ולתת בו מים בשבת בתנאי שלא יתנתק המעגל חשמלי בשעת הוספת המים. וכן הדין במכשיר המייצר אדים קרים על ידי גלי קול. [ארחות שבת (פ"א אות כ)].

מזירת חום

מותר למזוד חום בשבת באמצעות מד חום כספית. [עני בשו"ע (סי טז סע ז) ובמ"ב (ס"ק לו). וכן דעת הגרשו"א זצ"ל (שש"כ פ"מ הגה ג)]. אולם אין להשתמש לצורך זה במד חום חשמלי או דיגיטלי. וכן אין להשתמש במד חום שמכח חום הגוף מופיעות עליו אותיות או מספרים, מחשש מלאכת כותב. [ארחות שבת (ח"ב פ"כ אות קסו). ומ"מ אם אין בידו להשיג מד חום רגיל וצריך לדעת רמת החום ע"מ לטפל בחולה רואה ממותר להשתמש בו כי אינו אלא כתב שאינו מתקיים שלא כדרך כתיבה כמו שבארנו בגליון תי"ד דבכה"ג חשיב מלאכה כלא"י וידליקנו ע"י עכו"ם או קטן ואם א"א יעשה בעצמו בשינוי]. אולם באופן שהאותיות נכרות כבר לפני השימוש, אלא שהם מתחזקות במגע על האדם, ולאחר זמן חוזרות למצבם הראשון, מותר להשתמש במד חום בשבת. וכמו כן מותר להשתמש בגלאי חום שעל ידי שינוי בדרגת החום משתנה בו הצבע. [נשי"כ (פ"מ אות ב)].

הוצאת קיץ

קוץ התחוב בבשר האדם, יש להזהר לכתחלה להוציאו באופן שלא יצא דם. אמנם אם יבא אפשר להוציאה ללא הוצאת דם, במקום צער, מותר להוציאו אף באופן זה. [עני במ"ב (סי שכח ס"ק פח) ושעה"צ (אות טג). וכ"כ הארחות שבת (פ"כ אות קצו)].

צפורץ שפירשה רובה

צפורץ שפירשה רובה והיא קרובה להנתק, אם הדבר מצערו או עלול לצער, מותר להסירה ביד או בשיניים, אבל לא בכלל. וזיהר ליטול הצפורץ באופן שלא יהיה פסיק רישא בהוצאת הדם. [שו"ע (סי שכח סע לא) ושש"כ (פ"ד אות ט)].

טיפול בתולעים

הסובל מתולעים כגון בפי הטבעת, יש להתיר להסירם ממנו מחמת הצער. [נשי"כ (פל"ז אות יז)].

פלטת ליישור שיניים

מותר להשתמש בשבת בפלטת ליישור שיניים. [הגרשו"א זצ"ל (שש"כ פל"ד הגה קיג), הגרנייק זצ"ל (שם עמ קנא אות א) ושש"כ (פל"ד אות כט)].

מכשיר לגמילה מהרטבה

מכשיר המיועד לגמילה מהרטבת לילה, הפועל ע"י צלצול או רטט המעוררים את הילד בתחילת ההרטבה וע"י כך הוא נמנע מהרטב, מותר להשתמש בו בשבת, אך אסור לגדול לגרום להפסקת הצלצול. [נשי"כ (פל"ז אות יז). ורואה הקטן רשאי לכבות הצלצול אם הרעש לא נותן לו לישון כן להרבה פוסקים כבידו הצלצול אינו אלא איסור דרבנן, ובכ"ה אין לחוש משום ספיח כי אין אביו מצוהו אלא שעושה ע"ד עצמו, וגם אם מצוהו כיון שהוי לצורך הקטן ליכא משום ספיח כמבואר בה"ל (סי שמג ד"ה מדיס) ובמ"ב (שם ס"ק א). ואף אם הגיע לגיל חינוך נמי בכ"ה ג אין לחוש כיון שהוא לצרכו לא חששו משום חינוך כדמוכח מסתימת לשון הבה"י (שם). וכן מבואר בר"ן (יומא א. ברי"ף סד"ה יוה"כ), בשער המלך (ש"ע פ"א ה"ה) ובגר"ז (ס"א אות ה). ועי מש"כ בזה בשמעתא עמיקתא גליון ז].

איסוף חומר לצורך בדיקה אחר שבת

מי שצריך לעשות בדיקת שתן שיאסף במשך יממה שלמה, וקשה לו לעשות זאת ביום אחר בשבוע, מותר לאסוף את השתן של יום שבת. [נשי"כ (פל"ג אות כא). ועיי"ש בהגה בשם הגרשו"א זצ"ל דאין בכ"ה" משום טלטול מוקצה, עיי"ש הטעם. ועי בכל זה באורך בשמעתא עמיקתא גליון רס"ז].

המידע הרפואי שבגליון זה הינו מידע כללי בלבד ואינו מהווה תחליף ליעוץ רפואי

ניתן להאזין לשיעורי הלכה מבמעמ"ם ששמעתא עמיקתא שליט"א בקול הלשון – **טל: *6761 יש להקיש 3-3-1 שלוחה 65**

ניתן לתרום דרך "נדרים פלוס" – יש להקיש: **1. קופות נוספות 2. הניכי ישיבות רמות ב 3. גליון שמעתא עמיקתא**

הגליון נתרם בעילום שם **להצלחת התורם ומשפחתו** – ל שאלות והערות ניתן להתקשר לפל **052-767-0503**

© **שמעתא עמיקתא** – להפצת הגליון במקום מוגריכם או לימודכם נא לשלוח בקשה לדוא"ל: **Amikta571@gmail.com**

